

HUMANITÆR KRISE: Hvorfor prøver flyktninger fra Afrikas horn å ta sjøveien til Europa?

En byrde ingen vil bære

KRONIKK

CINDY HORST

Research Professor, Institutt for
Fredsforskning, PRIO



**MARIA GABRIELSEN
JUMBERT**

Seniorforsker, Institutt for
Fredsforskning,
PRIO



Den humanitære krisen i Middelhavet og det store antallet flyktninger som har mistet livet i ferden over så langt i år viser hvor mye det haster med å utforme et alternativ til Europas nåværende grensepolitikk. Mange av disse kommer fra Afrikas horn, og de europeiske tiltakene for å øke grensekontrollen hindrer dem ikke i å prøve å krysse Middelhavet. Det er mange grunner til at de flykter, ikke bare politisk undertrykkelse, krig og usikkerhet, men også at nabolandene mangler kapasiteten og viljen til å ta dem imot og gi dem den beskyttelsen de trenger. Ifølge International Organization for Migration utgjorde eritreere i 2014 med 34.320 ankomne den nest største migrantgruppen til Europa, etter syrerne. Tallene i seg selv gir en indikasjon på den politiske undertrykkelsen som har foregått lenge i Eritrea. Tragisk nok møter disse asylsøkerne ofte bare mer usikkerhet i Libya, et samlingspunkt for migranter på vei til EU og et land der statsmakten er på randen av sammenbrudd.

Beveger vi oss lenger sør, ba Kenya nylig FN om å stenge flyktningleiren i Dadaab innen tre måneder. Dadaab er den største flyktningleiren i Afrika. Den anslås å huse en halv million flyktninger fra nabolandet Somalia. Hvis flyktningene blir tvunget til å returnere, kan vi vente oss en oppblussing av usikkerheten i grenseområdene mellom de to landene. Grunnen til at mennesker blir drevet på flukt fra land som Somalia, Eritrea og Etiopia er sammensatte. Felles er letingen etter trygghet og et bedre liv et annet sted, og de utløsende faktorene spenner fra krig og et generelt høyt voldsnivå til ekstrem fattigdom og politisk undertrykkelse. Eritrea er et av verdens mest lukkede land, og menneskerettighetssituasjonen er elendig. Human Rights Watch har de



**Det kan
gjøre det
enklere å forstå de
valgene de tar.**

siste årene pekt på militærtjeneste på ubestemt tid, tortur, vilkårlige arrestasjoner og alvorlige begrensninger på ytrings-, organisasjons- og religionsfriheten som noen av årsakene til at tusensvis rømmer landet hver måned. I tillegg vises det til at eritreiske grensevakter har stående ordre om å drepe dem som prøver å forlate landet uten tillatelse.

Somalia kollapset i borgerkrig i 1991. Fremdeles er situasjonen i store deler av det sørlige og sentrale Somalia svært ustabil og usikker. Den islamistiske gruppen Al-Shabaab har mistet kontrollen over betydelige landområder etter en militæroffensiv som AMISOM gjennomførte sammen med nasjonale somaliske styrker i 2014. Men som en rekke Human Rights Watch-rapporter om



FLUKTEN: Når vi ser bildene av den humanitære katastrofen som utfolder seg i Middelhavet, må vi minne oss selv på at mange av dem som setter livet på spill i overfylte båter, flykter fra elendige forhold. FOTO: GIOVANNI ISOLINO/NTB SCANPIX

Somalia viser, begås brudd på menneskerettighetene av alle parter i konflikten, og sivile mister fremdeles livet i trefninger. Mens folk i land som Eritrea og Somalia fortsetter å leve med undertrykkelse og usikkerhet, er det ikke bare Europa som er motvillige til å påta seg en del av byrden med å ta imot disse flyktningene. 11. april 2015 truet Kenyas visepresident William Ruto med at dersom UNHCR ikke stengte Dadaab flyktningleir og tilbød innbyggerne der et alternativ, ville Kenya selv ta grep og frakte flyktningene tilbake til Somalia.

Kravet om å stenge Dadaab har vært en del av den politiske debatten i Kenya omtrent fra leirene ble grunnlagt i 1991. Debatten har tatt seg opp de siste årene, i takt med den dramatiske økningen i angrep fra Al-Shabaab, særlig siden kenyanske styrker har deltatt i AMISOM-operasjoner inne i Somalia. Kravet om stengning har ikke så langt ført til større returoordninger, men repatriering av flyktningene aksepteres nå mer og mer av alle parter som hovedløsningen. Repatriering til det sørlige og sentrale Somalia er alle-

rede i gang til tross for at situasjonen der fortsatt er ustabil. Det internasjonale fokuset på stabilisering i Somalia, kombinert med den økte risikoen for Al-Shabaab-angrep i Kenya og mistanke om at islamistgruppen rekrutterer medlemmer i Dadaab-leirene, har gjort de kenyanske kravene om retur mer akseptert internasjonalt. Rutos siste uttalelse kom etter de grufulle angrepene 2. april i Garissa, en by rundt 100 kilometer fra Dadaab, der flertallet er kenyansk-somalere. Selv om innledende undersøkelser tyder på at de ansvarlige var kenyanere med etnisk somalisk bakgrunn og ikke somaliske flyktninger, danner disse brutale angrepene bakteppet for budskapet om at «nok er nok».

Kenya er et av de få landene i regionen som ikke produserer store antall flyktninger, men med den synkende viljen til å huse flyktninger finner somaliske flyktninger mindre beskyttelse i Kenya nå enn tidligere. Mange av flyktningene i Kenya har faktisk allerede meldt seg for frivillig retur fordi situasjonen deres der blir stadig verre. Riktignok har vi de siste årene sett forsiktede forbedringer i retning av økt stabilitet i deler av det sørlige og

sentrale Somalia, men usikkerheten i form av voldelig konflikt er fremdeles stor. Dersom en halv million flyktninger skulle vende tilbake i løpet av kort tid, ville det true grunnlaget for den stabiliteten som er oppnådd. Når vi ser de grufulle bildene av den humanitære katastrofen som utfolder seg i Middelhavet, må vi minne oss selv på at mange av dem som setter livet på spill i overfylte båter, flykter fra elendige forhold og ikke får beskyttelse i de landene de reiser igjennom på vei til Europa, blant annet Kenya og Libya. Det kan gjøre det enklere å forstå de valgene de tar. Dessverre bygger den alternative prosessen som EU så langt har utforsket, gjennom Khartoum-prosessen, på at disse samme landene – igjen inkludert Eritrea og Kenya – kan være løsningen på Europas problemer. Imidlertid er det helt klart at de statene som huser flyktninger på Afrikas horn, nå følger Europas eksempel og viser økende motvilje mot å bære denne byrden. Og de som produserer flyktninger, kan i hvert fall ikke regnes med å kunne gi beskyttelse. Dermed står vi igjen med et økende antall mennesker som ikke har annet valg enn å prøve å komme seg til Europa.